

Lietuvos sociologų bendradarbiavimo tinklai 2015–2019 metais

Liudvikas Bagdonas

Vilniaus universitetas / Vilnius University
liudvikas@arka.lt
<https://ror.org/03nadee84>

Santrauka. Straipsnyje nagrinėjami Lietuvos sociologų bendradarbiavimo tinklai. Socialinių tinklų analizės metodu buvo išskirti Lietuvos sociologų bendradarbiavimo struktūriniai dariniai ir įvertintas institucijų įsitinklinimas. Siekta atsakyti į klausimą, kiek sociologinis bendradarbiavimas Lietuvoje yra tarpinstituciškas. Bendradarbiavimas operacionalizuotas kaip publikacijų bendraautorystė. 2015–2019 m. laikotarpiu sociologinių publikacijų skaičius mažėjo, tai būtų galima paaiškinti publikacijų pavieniui skaičiaus kritimu per pusę. Apskritai tiriamuoju laikotarpiu publikacijų skaičius pavieniui sudarė apie 34 % visų publikacijų. Išanalizuota 1661 pasirinkto laikotarpio knygų ir straipsnių duomenų, kurie eLABa platformoje, kur kaupiami ir viešai prieigai teikiami mokslo ir studijų dokumentai bei jų metaduomenys, buvo pažymėti kaip sociologijos srities (S005). Tyrimo rezultatai atskleidė, kad sociologai Lietuvoje pasižymi instituciniu uždarumu rengiant bendras mokslines publikacijas.

Raktažodžiai: bendraautorystė, bendradarbiavimo tinklai, Lietuvos sociologija, socialinių tinklų analizė.

Co-authorship Networks of Lithuanian Sociologists, 2015–2019

Abstract. This article examines co-authorship networks among Lithuanian sociologists. Using social network analysis, the study identifies the structural components of collaboration among Lithuanian sociologists and assesses the degree of institutional closedness. The aim of the study was to determine the extent to which sociological collaboration in Lithuania is inter-institutional. Collaboration was operationalized as the co-authorship of publications. During the 2015–2019 period, the number of sociological publications decreased, which may be explained by a twofold decline in the number of single-author publications. Overall, single-author publications accounted for approximately 34% of all publications during the study period. The analysis was based on data from 1,661 books and articles published during the selected period and classified as belonging to the field of sociology (S005) on the eLABa platform, where scientific and academic documents and their metadata are collected and made publicly available. The results reveal that sociologists in Lithuania exhibit a relatively high degree of institutional closedness in research collaboration related to scientific publications.

Keywords: co-authorship, cooperation networks, Lithuanian sociology, social network analysis.

Received: 19/05/2025. **Accepted:** 19/05/2025.

Copyright © 2025 Liudvikas Bagdonas. Published by Vilnius University Press. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Įvadas

XX amžiaus šeštajame dešimtmetyje mokslo politika Amerikoje ir Europoje susilaukė sociologų kritikos dėl pirmenybės teikimo kiekybei kokybės sąskaita (Parsons and Platt 1973). Šiomis dienomis kritikos vis dar gausu, ypač pabrėžiant mokslinės perprodukcijos reiškinių (Abramo et al. 2010; Pontika et al. 2022; Hanson et al. 2024; Li et al. 2024). Lietuvos sociologų bendruomenė, kaip šiuolaikinio mokslo atstovė, taip pat atsiduria intelektualinėje įtampoje. Viena vertus, mokslinio darbo reikalavimai, kurie skatina mokslo publikacijų kiekio didėjimą, kyla iš akademinio kapitalizmo veikimo principų (Münch 2014). Kita vertus, kritikai mokslą, kuris veikia akademinio kapitalizmo principais, apskritai laiko fundamentaliai netinkamu ir prieštaraujančiu mokslo esmei (Samalavičius 2003; Kruse 2022; Eren 2025).

Vienas pagrindinių akademinio kapitalizmo mokslo organizavimo principų yra konkurencingumu grįstas tyrimų finansavimas ir mokslinio darbo vertės nustatymas, kuris steigia akademinę kultūrą, grįstą normatyvine paskata atliepti produktyvumo įverčius (Münch 2014). Tokia mokslinio darbo kultūra lemia, kad mokslinės produkcijos vis gausėja, o su tuo yra susijęs ir besiplečiantis mokslininkų tarpusavio bendradarbiavimas (Larivière et al. 2015), kurio viena iš formų yra bendraautorystė publikacijose. Bendraautorystės skaičiai XX a. paskutiniame dešimtmetyje sparčiai augo, ir šis augimas bent iš dalies yra susijęs su pastanga turėti kuo daugiau publikacijų (Moody 2004). Apie to implikacijas šiuolaikinio mokslo būklei yra aktyviai diskutuojama (Telarico et al. 2024).

Dažniausiai bendraautorystė formuojasi tarp institucijos viduje dirbančių mokslininkų (de Miranda Grochocki and Cabello 2023; Hermanowicz and Lei 2023). Vyrauja konsensusas, kad toks augimas labiau susijęs su strateginiais individualių mokslininkų pasirinkimais įvydyti produktyvumo reikalavimus (Mali et al. 2010), o ne tikra bendryste ar bendruomenišku. Tai, kad bendraautorystė atsiranda daugiausia institucijų viduje, taip pat vertinama skeptiškai, kaip tam tikras intelektualinis uždarumas ir galimybių plėsti tyrimą praradimas (Håncean et al. 2014). Aišku, gausėjančios mokslinės produkcijos sraute pavienių autorių publikacijos vis dar sudaro didelę dalį ir neretai yra siejamos su kur kas geresne kokybe.

Kiek sociologai Lietuvoje yra „bendruomeniški“, t. y. linkę telktis bendriems užmanymams ir rengti bendras publikacijas, ir kokie yra tokio telkimosi skirtumai mokslinėse institucijose, kuriose dirba sociologai? Kiek Lietuvos sociologų praktikos atspindi tai, ką teigia šiuolaikinio mokslo kritikai ir tyrėjai apie institucinį uždarumą? Ar bendradarbiavimo praktikos autorystės kontekste tarp Lietuvos sociologų taip pat yra dažnesnės nei pavienė autorystė? Ar Lietuvos sociologai buriasi į akademines „gentis“ ar „gaujas“?

Akademinės genties ir teritorijos sąvokos (Becher and Trowler 2001) yra parankios atsakyti į šiuos klausimus. Mokslinių bendruomenių gentiškumas ir teritorijų saugojimas pasireiškia tuo, kiek jos atviros tarpinstituciniam bendradarbiavimui. Kuo mokslinė gentis yra uždaresnė, tuo labiau saugo savo intelektualines ir ekonomines teritorijas. Įprastai akademiniemis ar mokslinėmis gentimis yra labiau vadinamos konkrečios disciplinos, o teritorijomis – jų tyrimų sritys, tačiau šias sąvokas galima praplėsti ir taikyti mokslinėms bendruomenėms, institucijoms, fakultetams ir pan. (Gedutis 2012).

Straipsnį sudaro trys dalys. Pirmoje dalyje aptariami akademinio kapitalizmo bruožai akademių genčių ir „gaujų“ kontekste. Bandoma nupasakoti, kaip bendraautorystės reiškinys veikia akademinio kapitalizmo sąlygomis ir kokį poveikį tai turi mokslininkų bendruomenėms. Antroje dalyje apžvelgiamas empirinio tyrimo metodologinės prielaidos ir pristatomas sociologų bendraautorysčių tyrimo kontekstas. Trečiojoje dalyje apžvelgiami Lietuvos sociologų tinklai, atsiskleidžiantys bendraautorystės pagrindu, ir šių tinklų bruožai skirtingose institucijose. „Akademinės gentys“ šiame tyrime traktuojamos kaip socialiniai mokslininkų tinklai, labiau uždari ar atviri. Tai yra tam tikri socialiniai dariniai, kuriuos gali struktūruoti ne tik tematiniai mokslininkų (šiuo atveju sociologų) interesai, bet ir instituciniai kontekstai bei mokslo politika¹.

Akademinės gentys, gaujos ir tamsioji akademinio kapitalizmo pusė

Akademinės genties ir *akademinės teritorijos* terminus įvedė Didžiosios Britanijos aukštojo mokslo tyrinėtojai Tony Becheris ir Paulas Trowleris. Tai yra analitiniai terminai, leidžiantys geriau suprasti ne tik kaip veikia akademinės bendruomenės apskritai, bet ir kaip jos pasikeitė įsivyravus neoliberalistinei, rinkos ekonomikos dėsniais grįstai, mokslo organizavimo santvarkai. Akademinė gentis yra mokslinė bendruomenė, orientuota į mokslinę produkciją, tik čia dar akcentuojama mokslinėje bendruomenėje vyraujanti kultūra. Akademinė teritorija yra specifinės genties žinių ir įtakos toje srityje vykdomiems tyrimams ribos (Becher and Trowler 2001). Kai mokslininkas priklauso genčiai, tai ji (-s) dar ir veikia tos genties teritorijos ribose – tiria tai, ką tiria jos (-o) kolegos ir iš tos srities stengiasi nesitraukti².

Iki įsivyraujant akademiniam kapitalizmui tarpgentiniai santykiai mokslo lauke buvo apibrėžti bendros paskatos užsiimti mokslu kaip vertybe savaime (Merton 1973 [1942]; Parsons and Platt 1973). Tai reiškia, jog galimybės užsiimti mokslu bei rinktis tyrimų kryptis buvo nustatomos bendruomenės viduje, be išorinio reguliavimo ar skatinimo krypti viena ar kita linkme. Akademinės gentys veikė savireguliacijos principu, o tarpgentiniai susidūrimai vyko pačių mokslininkų iniciatyva, siekiant praturtinti mokslinį žinojimą ir tyrimų galimybes.

Kaip rašo vokiečių sociologas Richardas Münchas, savireguliacinis mokslinės produkcijos principas iš esmės pasikeičia įsivyravus akademiniam kapitalizmui. Nuo *homo academicus* yra pereinama prie *homo oeconomicus* (Münch 2014). Čia yra užkodutuota užuomina į Pierro Bourdieu studiją *Homo Academicus*, kurioje Bourdieu pritaikė sociologinę analizę savo paties akademiniam laukui. Šioje studijoje yra analizuojami Prancūzijos universitetai, studijų programos, tyrimų sritys ir tai, koku būdu mokslininkai įgyvendina savo darbą ir kaip veikia apdovanojimų už atliekamą mokslinę veiklą sistema. Mokslinė veikla arba darbas mokslinėse

¹ Pirminė straipsnio idėja, medžiaga ir analizė užgimė darant tyrimą, kurio pagrindu parengtas Vilniaus universiteto Sociologijos programos bakalauro darbas 2023 m. Dėkoju savo darbo vadovei Agnei Girkontaitei už palaikymą ir skatinimą domėtis tuo, kas atrodo vertinga.

² Tarpdiscipliniškumo ir transdiscipliniškumo skatinimas dabartinio mokslo politikoje leidžia kelti akademinės teritorijos sąvokos tinkamumo klausimą. Visgi šiame straipsnyje sąvoka laikoma vis dar analitiškai našia, nes tarpdisciplininiai ir transdisciplininiai tyrimai vis dar yra labiau išimtis nei taisyklė (Klein 2008; Salmela et al. 2025).

institucijose išvirsta į akademinį arba intelektualinį kapitalus. Apdovanojimai titulais, citatomis ir visokio kitokio plauko pripažinimais išvirsta arba į prestižą, arba į administracinę galią, arba į abu (Bourdieu 1988).

Homo academicus yra toks mokslininkas, kuris nebūtinai racionaliai siekia didžiausios sau ekonominės naudos ir daugiausia vadovaujasi kitokiais prestižo ir pripažinimo siekiais (Bourdieu 1988), o *homo oeconomicus* jau yra bene visiškai ekonomiškai racionalus agentas, skaičiuojantis ir strategiškai planuojantis optimalų būdą gauti išteklių savo darbui (Münch 2014). Tačiau tai nereiškia, jog dabartinis mokslininkas, išmirkęs akademinio kapitalizmo sistemoje, užsiima mokslu tik dėl pinigų. Tai veikiau reiškia perėjimą prie tokios mąstysenos, kuri vadovaujasi pastoviu strateginiu svarstymu, kaip sklandžiai užsitikrinti finansinę paramą savo norimiems nuveikti darbams. Nors ta parama būtent ir yra dažniausiai piniginė, pati strateginė nuostata yra susijusi ne su pralobimu, bet su tuo, kaip užsitikrinti finansavimą savo moksliniams užmojams.

Kai kalbame apie akademinę gentį, čia yra svarbūs keli dalykai: iki akademinio kapitalizmo gentys (mokslininkų bendruomenės) savo teritorijas žymėjo intelektualiniais pasiekimais ir ekspertiniu žinojimu. Kuo daugiau gentis – disciplina ar šiaip mokslinė bendruomenė, užsiimanti specifinėmis tyrimų kryptimis – turi mokslinių pasiekimų, tuo labiau ji lyderiauja savoje srityje, pirmauja ir vysto tam tikrą tyrimų organizavimo kultūrą. Taip pat šios akademinės gentys turi stabilų valstybės finansavimą savo moksliniams interesams vystyti, o mokslinė produkcija atliepia išskirtinai genties ribose plėtojamas sritis. Tai reiškia, jog susidūrimas su kitomis gentimis yra grynai kolegiškas arba intelektualiai konkurencingas – vyksta žinių mainai bei ginčai, o išteklių mokslinei veiklai pakanka daugiau ar mažiau visiems (Becher and Trowler 2001).

Mokslinės gentys, kurios gyvuoja akademinio kapitalizmo laikais, papuola į konkurencingumą grįstus tarpusavio saitus. Tačiau konkurencingumas čia jau yra susijęs ne su intelektualine konkurencija³, bet su konkurencija dėl išteklių. Iki įsivyraujant akademiniam kapitalizmui valstybė į mokslo darbotvarkės organizavimą beveik nesikišdavo. Tai reiškia, kad ir finansavimo gavimas nebuvo taip stipriai susijęs su konkurencija ir efektyvumo rodikliais. Kaip savo klasikiniam mokslo filosofijos veikale *Mokslo revoliucijų struktūra* rašė Thomas Kuhnas (1996 [1962]), mokslinės inovacijos įvyksta tokioje terpėje, kurioje gali vykti moksliniai ginčai ir steigtis intelektualinė trintis. Münchas (2014) jam antrindamas teigia, jog tokia terpė gali steigtis tada, kai mokslininkai nuoširdžiai, be išorinio įsikišimo gali tirti tai, ką nori tirti. Anot jo, akademinio kapitalizmo įtaką patiriančios mokslininkai šią autonomiją praranda, nes yra įtvirtinamos naujos atskaitingumo valstybei sistemos, grįstos mokslinės produkcijos efektyvumu ir savo naudingumu įrodymu.

Becheris ir Trowleris (2001) būtent ir skiria dėmesį paaštrėjusiems mokslinių bendruomenių tarpusavio santykiams, kuriems tirti pasitelkia genčių ir jų teritorijų metaforas. Tai

³ Jeigu kalbame apie mokslinių projektų paraiškas, tai čia atsiranda ir intelektualinė konkurencija, kai yra bandoma pasirodyti geriau už kitą gentį vykdomo projekto kokybės požiūriu, tačiau pati konkurencijos esmė išlieka varžymasis dėl išteklių (Roumbanis 2021).

yra tamsiąją akademinio kapitalizmo pusę atskleidžianti analizė, nurodanti tarpinstitucines kovas dėl išteklių. Kova dėl išteklių mokslinės produkcijos procese įsteigia papildomą žingsnį, kurio anksčiau nebūdavo, nes mokslininkams dėl išteklių nereikėdavo varžytis. Universitetai visada gyvavo iš ribotų išteklių, tačiau tarp universitetų nebūdavo paties ekonominės konkurencijos veiksnio. Šiam veiksmui atsiradus, pasikeičia mokslo finansavimo sistema, kai savo naudingumą reikia įrodyti atitinkamoms institucijoms. Tarpinėmis sąlygomis tampa aršūs ir siekiantys individualios naudos. Kad gintis būtų patenkinta, reikia leisti nariams įgyvendinti savo mokslines ambicijas, o tai padaryti galima pritraukus didelį projekcinį finansavimą, kuo daugiau studentų ar sukaupus cituojamų straipsnių katalogą (Becher and Trowler 2001).

Vienas iš dažniausiai randamų akademinio kapitalizmo palyginimų yra tai, kad šiuolaikinis universitetas primena verslo įmonę. Universitetams kaip verslo korporacijoms veikti leido išaugę naujų studentų srautai. Tarp 1980 m. ir 2010 m. JAV studentų, stojančių į universitetus, skaičius išaugo kiek daugiau nei 72 proc. (Hanson 2025). Remiantis Becherio ir Trowlerio pateikiamais duomenimis, Didžiojoje Britanijoje tarp 1982 m. ir 1992 m. į universitetus įstojančių pirmakursių studentų skaičius išaugo per 91 proc. (Becher and Trowler 2001; 21). Universitetai darosi vis labiau apkraunami, didėja konkurencija tarp stojančių studentų ir taip pat didėja konkurencija tarp pačių universitetų dėl pritraukiamų studentų kiekio. Tokioje situacijoje akademinės genties ir teritorijos samprata atitinkamai pasikeičia pagal šiuos procesus. Teritorija nurodo nebe vien tik žinojimo sritį ir tyrimo priemonių pranašumą, bet ir universiteto prieigą prie tyrimų finansavimo išteklių, kurių dydis priklauso nuo tokių veiksnių kaip įstojusiųjų studentų skaičius, mokslinių darbų cituojamumas bei iš išorės pritrauktas projektinis finansavimas. Būtent toks akademių institucijų perėjimas prie bandymo pelningai save pozicionuoti rinkoje yra tiesioginis universitetinio kapitalizmo reiškinys (Slaughter and Leslie 2001). Universitetai ne tik konkuruoja dėl studentų srautų, bet ir nuolat ieško išorinio finansavimo galimybių, konkuruoja dėl rėmėjų ir bendradarbiavimo su kitomis verslo organizacijomis (Becher and Trowler 2001).

Konkurencingumas pasireiškia ne tik tarp universitetų kaip institucijų, bet ir universitetų viduje tarp mokslininkų, o ypač tarp mokslininkų tarpinstituciniu lygmeniu. Remiantis Becherio ir Trowlerio (2001) išvargomis galima manyti, jog, kaip ir kiekvienoje korporacijoje, tyrėjai turi varžytis tarpusavyje dėl karjeros galimybių ir nuolat įrodinėti savo vertę universitetui. Tai pasireiškia itin dideliais publikacijų kiekiais, kas dar yra vadinama hiperproduktyvia autoryste (angl. *hyperprolific authorship*). Toks reiškinys kaip hiperproduktyvi autorystė gali rasti tik tokioje terpėje, kurioje mokslininkai yra skatinami publikuoti kuo daugiau. Nors hiperproduktyvius autorius kartais sunku atskirti nuo tiesiog produktyvių ir darbščių mokslininkų (Almeida et al. 2026), pats reiškinys dažnėja ir tampa problemine. Viena iš pagrindinių šio reiškinio tyrinėjimų išvargų yra tai, kad hiperproduktyvi autorystė yra susijusi su stiprėjančiu mokslininkų tarpusavio bendradarbiavimu (Abramo and D'Angelo 2025).

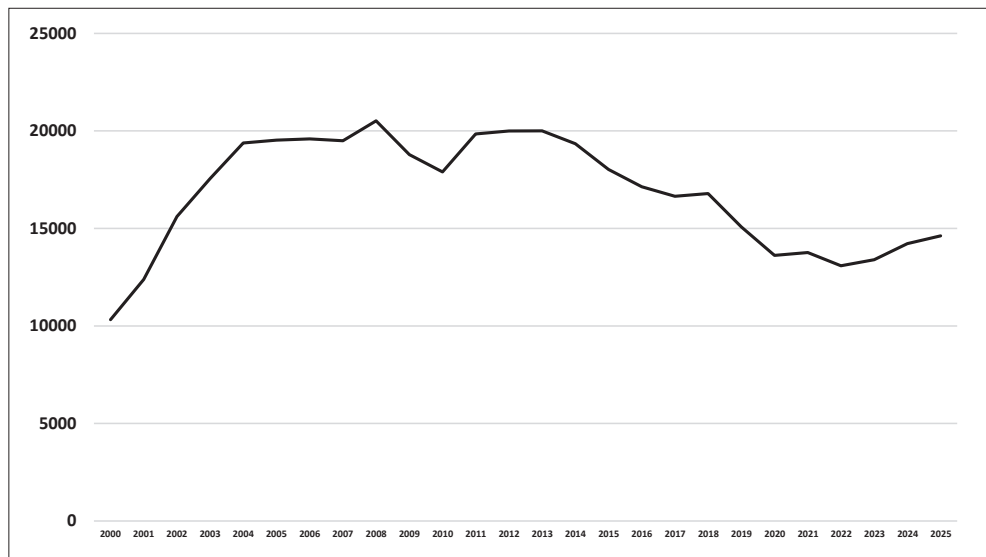
Anot Becherio ir Trowlerio (2001), konkurencingumas universitetuose iki praeito amžiaus dešimtojo dešimtmečio pasiekė tokį lygmenį, kai pasitaikydavo, kad mokslininkai vengė atskleisti savo tyrimų turinį anksčiau publikavimo laiko, nes buvo rizika, jog kas nors kitas idėją

pasisavins ir publikuos mokslinį darbą pats. Tokios praktikos tarp mokslininkų pasireiškia ir dabar, nors išankstinio publikavimo atsiradimas (angl. *preprint*) tai šiek tiek atsveria (Zhou et al. 2026). Tai reiškia, kad mokslininkai gali atsidurti tokiose situacijose, kai yra prasminga vengti aptarti savo veiklą su ne artimiausiais kolegomis, bet ir stengtis ištaikyti galimybę savintis kitų idėjas bei tyrimų medžiagą. Anot Becherio ir Trowlerio (2001), tai lemia labai nukritusį akademinės veiklos kokybės standartą ir apskritai menkina šiuolaikinio mokslo vertę.

Kai varžytuvės suaršėja iki tokio lygmens, kad intelektualinę konkurenciją pakeičia konkurencija dėl išlikimo, tada akademinės gentys išvirsta į akademines gaujas. Akademines gaujos koncepcija buvo plėtojama amerikiečių sociologo Thomaso Scheffo (1995) atskirai nuo Becherio ir Trowlerio akademinų genčių sąvokos, bet susieti jas tikrai galima ir tai yra analitiškai vertinga. *Akademinės gaujos* sąvoka byloja aktyvų skirtingų mokslinių bendruomenių konkuravimą ir akcentuoja vykstantį mokslinės bendruomenės intelektualinį nusikurdimą, kuris pasireiškia institucinės priklausomybės tapimu absoliučiu, mokslininko karjerą nulemiančiu kriterijumi (Scheff 1995). Mokslinėse „gaujose“ ryšys tarp karjeros ir priklausymo gaujai mokslininkams yra akivaizdus, nes užtikrinus savo ištikimybę institucijai padidėja galimybės gauti finansavimą tyrimams ir išauga tikimybė publikuoti savo darbus moksliniuose žurnaluose. Anot Scheffo, priklausymas ir ištikimybė mokslinei institucijai garantuoja geranorišką mokslininko skelbiamų mokslinių idėjų, kad ir kokios jos būtų, priėmimą tarp kitų „gaujos“ narių, o tai suintensyvina santykius „gaujos“ viduje ir vis labiau atitolina nuo mokslinių santykių su kitomis institucijomis.

Scheffas, ganėtinai dramatiškai kritikuodamas XX amžiaus paskutinio dešimtmečio akademinę bendruomenę, kiek apsunkina termino „akademinė gauja“ vartojimą sociologiniame tyrime. Kaip ir minėta, atrodytų, jog yra atkakliai atmetama bet kokio tarpinstitucinio bendradarbiavimo galimybė. Pati sąvoka „akademinės gaujos“ įgauna itin griežtas analitines ribas ir nurodo tik tarpinstitucinio bendradarbiavimo stygių ir į disciplinų viduje esantį susiskaldymą tarp teorinių kryptių. Tarpinstitucinės sociologijos konferencijos tiek Lietuvoje, tiek tarptautiniame kontekste vis dar vyksta, o griežto dalyvavimo apribojimo, kai konferencijoje gali dalyvauti tik „marksistai“, bet nieku gyvu „veberininkai“, taip pat nėra. Todėl teigti apie visišką institucinę izoliaciją ar itin siaurą specializaciją, kuri stiprina nedidelius susigrupavimus vienos institucijos struktūroje, būtų apgaulinga.

Šiuo atveju susiskirstymas į akademines gaujas yra kaip tyrimo hipotezė, kad bendraautorystės procesas Lietuvoje tarp vienu institucijų yra intensyvesnis, o tarp kitų mažiau intensyvus. Jeigu intensyviausias bendradarbiavimas vyksta institucijų viduje, bet ne tarp jų, tada galima svarstyti apie akademinio kapitalizmo skatinamą tarpinstitucinę konkurenciją. Lietuvos akademinės elektroninės bibliotekos informacinėje sistemoje *eLABa* viešai prieinamoje statistikoje galima pastebėti iš pirmo žvilgsnio mokslinio produktyvumo augimui prieštaraujančią tendenciją. Lietuvoje 2013–2022 m. laikotarpiu publikacijų skaičius krito ir vėl pradėjo augti tik 2023–2025 m. (žr. 1 pav.).

1 pav. Mokslinių publikacijų skaičiaus augimo dinamika Lietuvoje 2000–2025 m.

Paiškinimas. Grafikas sudarytas iš visų Lietuvos mokslo disciplinų PDB tipo dokumentų skaičiaus. Šaltinis: *eLABa* duomenų bazė.

Bendro Lietuvos publikacijų skaičiaus kritimą galima iš dalies paaiškinti mokslininkų pastanga publikuoti darbus tarptautiniuose ar užsienio žurnaluose ir bendradarbiavimo, t. y. kelių mokslininkų darbo prie vienos publikacijos, suintensyvėjimu. Lietuvos mokslininkų bendraautorystė čia pavirsta sociologiškai atpažįstamu ir aktualių klausimų. Galima kelti hipotezę, kad 2013–2022 m. susiformavo tam tikros mokslininkų bendruomenės, kurios bendradarbiaudamos tarpusavyje publikuoja didžiąją savo mokslinės veiklos dalį.

Akademinės genties, jos teritorijos ir akademinės gaujos sąvokos nėra visiškai svetimos Lietuvos moksliniuose darbuose⁴. Empiriniame bendraautorystės tendencijų tyrime, kuris pristatomas toliau, buvo svarbus akademinės genties sąvokos vartojimo būdas⁵. Apskritai verta

⁴ Kęstas Kirtiklis (2014) aptarė tarpdiscipliniškumo reiškinį ir filosofinę šios sąvokos prasmę, todėl jo straipsnyje „akademinė gentis“ vartota kaip mokslinės disciplinos sinonimas, o Almantas Samalavičius (2002; 2006; 2016) ir Tomas Kačerauskas (2012; 2013) savo filosofiniuose tekstuose „akademinę gentį“ taiko abiem variantais. Arūno Poviliūno ir kitų autorių (2015) straipsnyje „mokslininkų gentis“ buvo pasitelkiama kaip mokslininkų bendruomenės sinonimas akcentuojant darbinės kultūros svarbą. Tik čia autoriai nurodo „akademinės genties“ sąvoką kilus ne iš Becherio ir Trowlerio, o iš Bruno Latouro ir Steve Woolgaro (1986) antropologinių laboratorijų tyrinėjimų, kas yra ne visai tikslu.

⁵ Išlygą norisi padaryti Almantui Samalavičiui tekstams apie Lietuvos mokslininkų bendruomenes, kurie pasižymi stipriai pesimistiška Lietuvos akademinio lauko sandaros analize. Samalavičiaus tekstai yra filosofinio samprotavimo pobūdžio, besiremiantys asmenine patirtimi ir filosofinio apsiskaitymo intuicija, kai šiuolaikinis Lietuvos mokslas yra itin kritiškai vertinamas ir kaltinamas nuosirdumo bei kūrybingumo stoka. Čia kritikuojama tiek mokslo vykdymo politika, tiek mokslinės produkcijos ypatumai. Ir nors autoriui galima ir būtina pritarti, kad neo-

paminėti, jog daugiausia šias sąvokas vartojantys mokslininkai Lietuvoje yra filosofai, kurių studijose mokslinės genties, gaujos ir teritorijos sąvokos nėra operacionalizuojamos. Arūno Poviliūno ir kolegų sociologiniame tyrime (Poviliūnas ir kt. 2015) sąvoka taip pat vartojama labiau metaforiškai.

Becheris ir Trowleris (2001) savo studijoje „akademine genti“ pirmiausia vartoja kaip akademinės disciplinos atitikmenį, tai yra sociologai, chemikai, istorikai ir t. t. Tačiau knygoje yra nevengiama gentimis pavadinti ir fakultetus bei pavienes institucijas, tai akcentuoja ir Aldis Gedutis: „Th. Scheffo ir T. Becherio analogijas galima praplėsti ir pritaikyti ne tik disciplinoms plačiąja prasme, bet ir konkrečioms mokslinėms institucijoms (universitetams, institutams, akademijoms ir kt.) bei jų padaliniais (katedroms, skyriams, fakultetams ir kt.)“ (Gedutis 2012; 14). Todėl, atsispiriant nuo šios minties, toks sąvokos vartojimo praplėtimas yra daromas ir šiame tyrime.

Tyrimo metodologinės prielaidos ir empirinis kontekstas

Ar sociologų bendruomenės Lietuvoje gali būti laikomos akademinėmis gaujomis, ar tik akademinėmis gentimis? Perskyrą tarp šių sąvokų galima formuluoti šitaip: mokslinės gentys yra mokslininkų bendruomenės, kurioms yra būdinga savita darbo kultūra, o mokslinės gaujos yra suaršėjusios mokslinės gentys, atsisakančios tarpusavio bendradarbiavimo ir *žūtūtinai* kovojančios dėl savo teritorijų – išteklių. Pirmiausia svarbu akcentuoti, jog konkrečių mokslinių genčių kultūros šiame tyrime paliktos nuošalyje, o pati genties sąvoka yra išankstinė prielaida, leidžianti interpretuoti dabartinį mokslą apskritai. Tyrime laikytasi nuostatos, kad šiandienos mokslo organizavimas, kartu ir Lietuvos⁶, veikia akademinio kapitalizmo sąlygomis, kai mokslininkai ir institucijos konkuruoja dėl išteklių savo moksliniams interesams tenkinti.

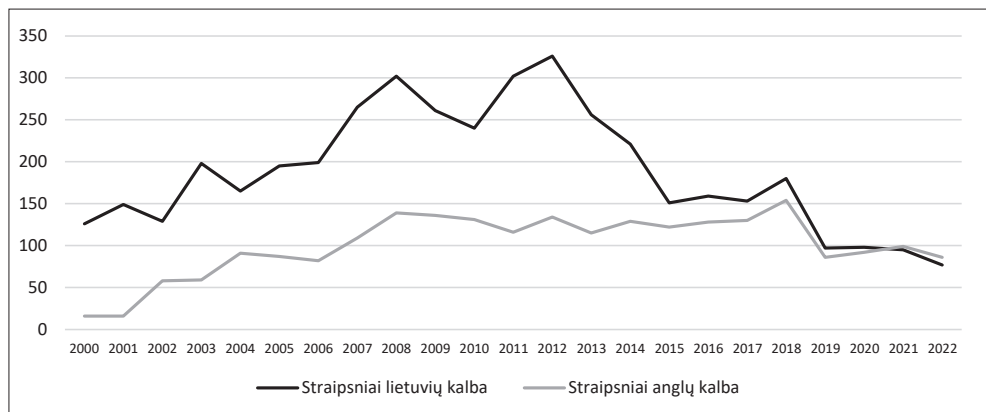
Norint atsakyti į klausimą, ar Lietuvos sociologai yra pasiskirstę į gaujas, pasirinkta pasižiūrėti į šiame lauke vykstančios bendraautorystės praktikas. Analizuotos 2015–2019 m. laikotarpiu paskelbtos sociologinės krypties publikacijos, atrinktos pagal mokslinės krypties identifikatorių S005. Šio laikotarpio pasirinkimo priežastis yra tai, kad nuo 2012 iki 2015 m. galima pastebėti lietuviškų sociologinių publikacijų skaičiaus mažėjimą, stabilizavimąsi iki 2018 m. ir tada vėl ryškų kritimą iki 2019 m. (žr. 2 pav.).

Viena vertus, būtų galima manyti, kad tai lėmė suaktyvėjusi publikacijų užsienio žurnaluose rinka, taip atsirandant daugiau galimybių publikuoti straipsnius ir atliepti *publish or perish* nuostatą. Kita vertus, publikacijų užsienio kalba kiekis 2008–2018 m. laikotarpiu išlieka stabilus, o 2019 m. taip pat krinta, kaip ir lietuviškų publikacijų kiekis (žr. 2 pav.). Vadinas, galima kelti hipotezę, kad keičiasi mokslinių tekstų rengimo ir publikavimo praktikos. Jei laikomės

liberalusis universitetas yra fundamentaliai kitoks universitetas nei iki akademinio kapitalizmo, visgi tikslesnė analizė prašosi tiriamosios prieigos prie akademinio kapitalizmo problematikos.

⁶ Vienažindienė ir Sakalas (2008) aprašo naujosios viešosios vadybos (NVV) Lietuvoje apraiškas ir perėjimą prie ekonominio efektyvumo ir atskaitingumo valstybei darbų organizavimo kultūros. NVV yra laikoma bene pagrindiniu akademinio kapitalizmo radimosi atskaitos tašku (Hood 1995; Münch 2014).

prielaidos, kad pirmojo publikacijų skaičiaus kritimo laikotarpiu 2012–2015 m. susiformavo specifinės autorių grupės, kurios optimizuoja publikavimo praktikas renkantis bendraautorystę, tai 2015–2019 m. laikotarpis yra tinkama terpė šių bendradarbiavimo tinklų paieškai.

2 pav. **Sociologinių straipsnių lietuvių ir anglų kalbomis skaičiaus augimo Lietuvoje 2000–2022 m. dinamika**

Šaltinis: *eLABa* duomenų bazė.

Duomenys apie mokslinę kooperaciją ne tik leidžia įvardyti tiriamų mokslinių bendruomenių bruožus, bet ir sudaryti visos bendruomenės žemėlapi (Newman 2004), kuriame išryškėja subgrupės bei jų ryšiai su kitomis subgrupėmis. Tokiu būdu galima apžvelgti mokslininkų tinklų tankumą (Scott and Carrington 2011), kuris nurodo bendraautorystės intensyvumą. Suskirsčius viso tinklo narius pagal institucinę narystę galima pamatyti, kiek bendradarbiavimo ryšių yra užmezgama pavienių institucijų viduje ir tarpinstituciškai (Tsolakidis et al. 2012). Būtent tarpinstitucinių ryšių skaičiavimai leidžia įvertinti, kiek Lietuvos sociologai yra susiskirstę į „gaujas“. Taip pat galima išskirti autorius, dominuojančius tiek bendrame tinkle, tiek subgrupėse pagal bendraautorystės kiekius ir pagal tai, kiek jie būtini tinklo struktūrai palaikyti. Tai reiškia, kad tam tikri tinklo veikėjai dažnai sujungia kitus tinklo narius ar narių grupes tarpusavyje ir yra vienintelė jungtis tarp jų. Visi šie skaičiavimai buvo atliekami taikant socialinių tinklų analizės metodologiją. Socialinių tinklų analizė atlikta pasitelkiant *Microsoft EXCEL* priedą *Node XL*.

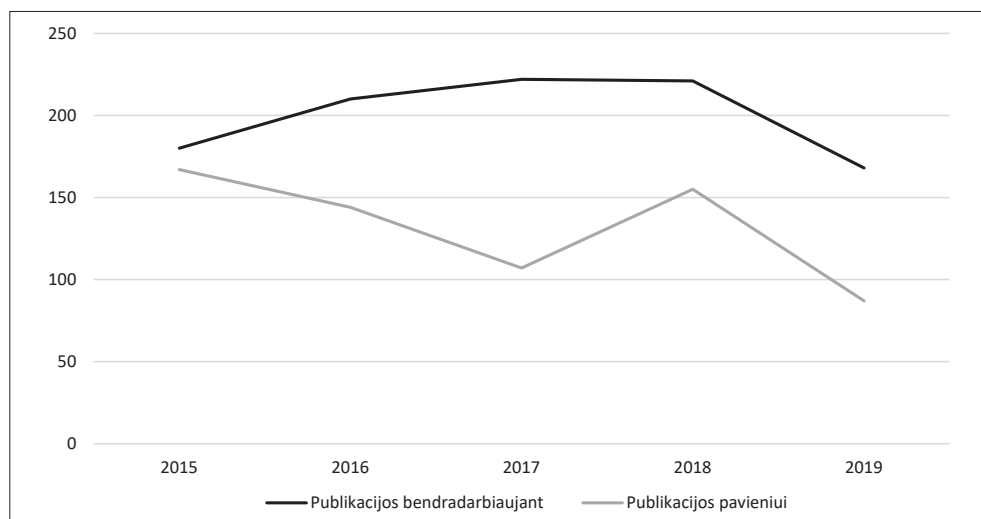
Bendraautorystės reiškinys analizuotas neorientuotos matricos principu. Tai reiškia, kad simetriniu principu į matricą buvo suvestos beveik visos nuo 2015 iki 2019 m. sociologinėmis temomis publikavusių autorių pavardės. Simetrinė matrica buvo ruošiama tiesioginio *eLABa* atstovo suformuotos ataskaitos pagrindu. Ataskaitoje buvo dalies 2015–2019 m. mokslo ir meno publikacijų (PDB⁷), kuriose buvo bendradarbiaujama, duomenys (žr. 1 lentelę).

⁷ Visų PDB tipo publikacijų klasifikatorių galima rasti čia: <https://www.elaba.lt/elaba-portal/documents/20121/42458/eLABa%20talpyklos%20publikacij%C5%B3%20r%C5%AB%C5%A1i%C5%B3%20klasifikatorius.pdf/7657e2cd-3c76-4896-8b84-e48bedd9fd35?version=1.0&t=1656678323366&download=true>

1 lentelė. Analizei atrinktos publikacijos, kuriose buvo bendradarbiaujama, pagal savo tipą

Publikacijos tipas	Kiekis (vnt.)
Straipsniai (S)	523
Knygos (K)	129
Straipsniai mokslinių konferencijų darbų leidiniuose (P)	103
Konferencijų pranešimų tezės recenzuojamuose leidiniuose (K1)	96
Konferencijų pranešimų tezės nerecenzuojamuose leidiniuose (K2)	92
Knygos dalis (skyrius) (Y)	56
Mokslo recenzija (C)	2

Galiausiai į analizę pateko 1001 publikacija, kuriose buvo bendradarbiaujama, o autorių iš viso buvo 895. Toliau, remiantis šių penkerių metų publikacijų sąrašu, buvo žymimi kiekvienos bendraautorystės atvejai. Verta paminėti, kad publikacijų, kurias rašė tik vienas autorius, iš viso buvo 660. Vadinas, bendradarbiaujama buvo maždaug 60 % visų publikacijų (1001 iš 1661) (žr. 3 pav.).

3 pav. Sociologinių publikacijų skaičiaus dinamika 2015–2019 m. pagal autorystę

Suvedus visus autorius į matricą buvo sutikrintos kiekvieno individualaus autoriaus institucinės narystės pagal tai, kaip patys autoriai save prisiskiria publikuotuose tekstuose⁸.

⁸ Vienas iš tyrimo keblumų buvo tai, kad sociologai Lietuvoje dažnai priskiria save skirtingoms institucijoms, todėl vengiant dvigubos ar keliagubos institucinės narystės buvo pasirinkta autorių priskirti tai institucijai, kuriai autorius save priskyrė dažniausiai. Toks sprendimas yra diskutuotinas, nes tada analizėje neatsiskleidžia tarpinstituciškumas, pasireiškiantis darbu keliose darbovietėse vienu metu. Taip pat neatsiskleidžia darbovietės keitimo veiksnys, tai galima laikyti šios studijos ribotumu.

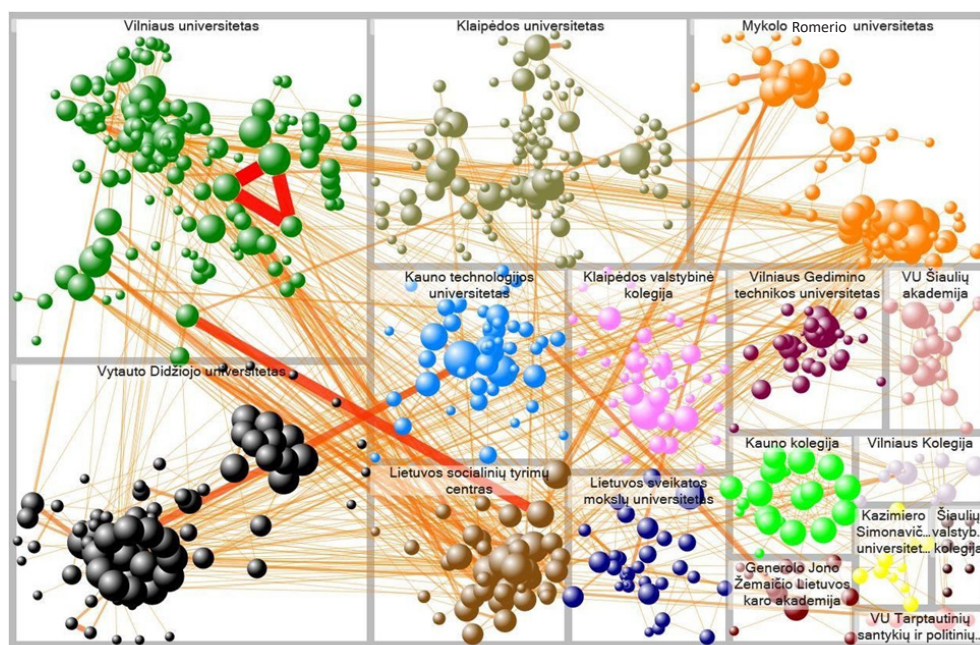
Šiame straipsnyje iš 63 institucijų, kurių atstovai publikavo sociologijos srities mokslinius darbus, pagrindinės aptariamos institucijos yra keturios (481 autorius): Vilniaus universitetas (VU), Vytauto Didžiojo universitetas (VDU), Klaipėdos universitetas (KU) ir Mykolo Romerio universitetas (MRU) (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Sociologinių publikacijų autorių skaičius pagrindinėse mokslo institucijose

Institucija	Autorių, dalyvavusių rengiant publikacijas, skaičius
Vilniaus universitetas	158
Vytauto Didžiojo universitetas	128
Klaipėdos universitetas	103
Mykolo Romerio universitetas	92

Lietuvos sociologų bendrystės tinklai

Rezultatų apžvalgą geriausia pradėti pateikiant visų sociologų bendradarbiavimo tiriamuoju laikotarpiu ryšių tinklą.

4 pav. Lietuvos sociologų bendradarbiavimo tinklas pagal institucijas

Paiškinimas. Burbulo dydis priklauso nuo tinklo nario bendraautorystės kiekiu, o burbulus jungiančių linijų plotis ir ryškumas priklauso nuo bendraautorystės kiekiu tarp dviejų konkrečių tinklo veikėjų.

Ketvirtame paveiksle galima matyti Lietuvos sociologijos srities mokslininkų socialinį tinklą, kuriame kiekvienas burbulas žymi individualų mokslininką, o burbulų grupės indikuoja tų mokslininkų artumą pagal bendradarbiavimą tarpusavyje. Bendradarbiavimą indikuoja oranžinės linijos, kurių ryškumas ir platumas reiškia didesnę bendrų publikacijų skaičių. Pavyzdžiui, Vilniaus universiteto mokslininkų grupėje galima pastebėti tris mokslininkus, kuriuos jungia beveik raudonos linijos. Tai reiškia, jog šie trys mokslininkai, palyginti su visais kitais tinkle esančiais mokslininkais, kartu publikavo daugiausia. Vienas iš dalykų, kurių svarbu paminėti, yra tai, kad jeigu autorių spiečius yra linkęs išsidėlioti į apskritimo formą, toks išsidėliojimas žymi grupavimąsi. Pavyzdžiui, Kauno kolegijoje dirbantys sociologijos srities mokslininkai gana aiškiai yra susibūrę į grupę ir tarpusavyje publikuoja daugiausia tik savo institucijos viduje.

Remiantis mažu tinklo tankumu ir vidutiniu klasterizavimosi koeficientu⁹ (angl. *average clustering coefficient*), (žr. 3 lentelę), galima teigti, jog sociologijos srities mokslininkų Lietuvoje bendradarbiavimo tinklas yra retas. Iš visų įmanomų bendradarbiavimo atvejų realizuojama yra 0,5 %. Tokio tankumo tinklai dažnai pasižymi būriavimusi į smulkesnes grupes, tai patvirtina ir tinklo vidutinis klasterizavimosi koeficientas. Visų institucijų tinkle yra maždaug 0,5 tikimybė, kad mokslininko kaimynai taip pat tarpusavyje yra susiję. Vadinasi, tai yra tinklas, kurio nariai bendradarbiauja daugiausia savo uždaroje grupėse.

Kalbant apie tinklo tankumą verta paminėti, jog tiek mažas, tiek didelis tinklo tankumas nebūtinai yra neigiamai ar teigiamai susijęs su viso tinklo produktyvumu. Tiek vienu, tiek kitu atveju produktyvumas gali būti aukštas, tiesiog keičiasi jo koncentracijos vietos pačiame tinkle (Pauli et al. 2019).

3 lentelė. Pagrindinių institucijų tinklų tankumo ir vidutinio klasterizavimosi koeficientai

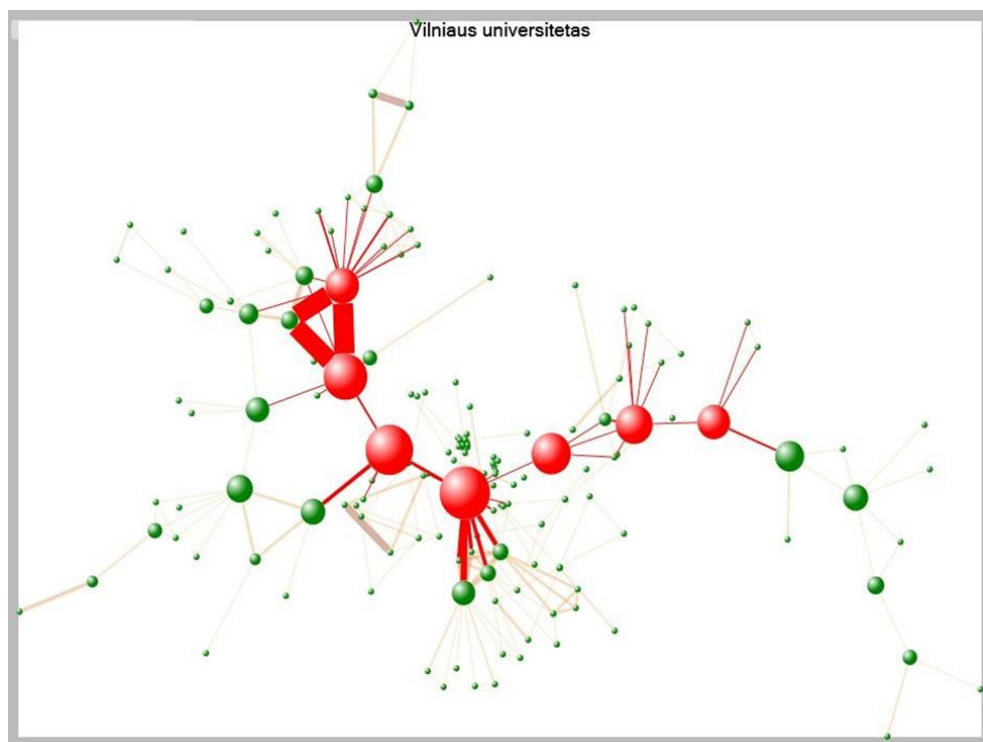
Tinklas	Tinklo tankumas	Vidutinis klasterizavimosi koeficientas
Visos institucijos	0,005	0,502
Vilniaus universitetas	0,016	0,378
Vytauto Didžiojo universitetas	0,030	0,431
Klaipėdos universitetas	0,022	0,227
Mykolo Romerio universitetas	0,039	0,357

Tai taip pat nereiškia, jog visą bendruomenę galima vadinti uždara. Pirma, susidaręs žemėlapis nepasižymi dideliu grupių, kurios formuojasi į apskritimus, skaičiumi. Tai reiškia, kad sugrupavus Lietuvos sociologus į institucijas, pati burbulų išsidėstymo forma institucijų

⁹ Mazgo klasterizavimosi koeficientas apskaičiuojamas padalinant realizuotų kaimyninių mazgų tarpusavio jungtis iš visų įmanomų kaimyninių mazgų tarpusavio jungčių, o vidutinis tinklo klasterizavimosi koeficientas yra apskaičiuojamas gaunant visų mazgų klasterizavimosi koeficientų vidurkį. Tai parodo, kokia yra tikimybė, kad tinklo nario kaimynai taip pat dar yra susiję tarpusavyje. Koeficiento skaitinė vertė gali būti tarp 0 ir 1.

viduje nesuformuoja uždarų grupių. Antra, žemas bendradarbiavimo tankumo koeficientas neleidžia nustatyti priežastingumo, o priežasčių, kodėl bendradarbiaujama mažai, gali būti įvairių. Viena iš priežasčių, kodėl tinklo tankumas yra mažas, gali būti tai, kad vyrauja tam tikra tematinė įvairovė. Jeigu viešojo transporto tyrimus atliekantis sociologas nebendradarbiauja su mitybos įpročių tyrimus atliekančiu sociologu, tai veikiau rodo tematinį nesuderinamumą arba esminių tyrimų tikslų prasilenkimą, bet ne lauko uždaramą apskritai.

Kai vidutinis klasterizavimosi koeficientas yra 0,502, daryti konkrečias prielaidas, kokia yra viso tinklo tendencija grupuotis, yra kiek keblu. Šis skaičius nurodo, kad tendencija grupuotis yra vidutiniška. Tai reiškia, kad grupavimosi lygmuo nėra nei aukštas, nei žemas. Tai implikuoja, kad tipinio tinklo nario kaimynai (nariai, su kuriais aptariamas narys turi bendraautorystės ryšių) tarpusavyje, nors ir yra linkę taip pat turėti ryšių, tų ryšių kiekis galiausiai aptariamojo nario neuždaro į specifinę grupę. Tai reiškia, kad tinklo negalima laikyti viena didele uždara grupe.

Created with NodeXL Pro (<http://nodexl.codeplex.com>) from the Social Media Research Foundation (<http://www.smrfoundation.org>)

5 pav. Vilniaus universiteto sociologų bendradarbiavimo tinklas

Paaiškinimas. Burbulo dydis priklauso nuo tinklo nario tarpininkavimo centralumo, o burbulus jungiančių linijų plotis ir ryškumas priklauso nuo bendraautorystės kiekio tarp dviejų konkrečių tinklo veikėjų.

Kokie tinklai susidaro pavienių institucijų ribose? 5 pav. galima matyti Vilniaus universiteto mokslininkų, rašiusių sociologinėmis temomis, bendruomenės žemėlapi. VU sociologų bendruomenės vidutinis klasterizavimosi koeficientas ir tinklo tankumas taip pat yra maži (žr. 3 lentelę). Vidutinis klasterizavimosi koeficientas yra 0,378, o tai byloja apie mažą VU sociologų bendruomenės polinkį susiburti į vieną uždara grupę. Lyginant su visa Lietuvos sociologų bendruomene galima teigti, jog VU, kaip atskiro socialinio darinio, nariai telkiasi aplink mokslininkus lyderius. Konkretūs mokslininkai lyderiai aplink save telkia kitus institucijos mokslininkus, kurie, tikėtina, tarpusavyje nėra susiję. Mažas tinklo tankumas taip pat nurodo bendruomenėje lyderiaujančius sociologus, kurie užtikrina bendruomenės susisiejimą tarpusavyje ir viso tinklo produktyvumą. Tai galima matyti ir iš 5 paveikslas – nesusidaro apskritimo formos autorių dariniai, kurie bylotų apie uždaras grupes. Tiesa, yra viena išimtis, kuri matosi iš trijų autorių, sujungtų ryškėmis, storomis raudonomis linijomis.

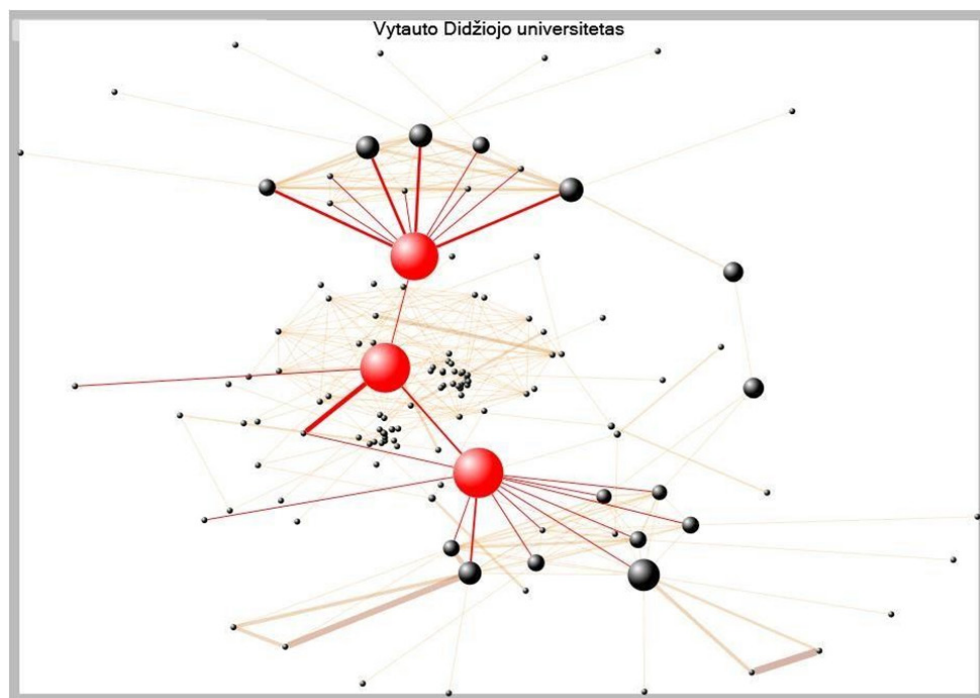
Šie trys autoriai, kaip minėta anksčiau, tiriamuoju laikotarpiu kartu publikavo daugiausia visame tinkle, o tai dar tiksliau parodo, kad tinklo tankumas nebūtinai atspindi tinklo produktyvumą. Įdomu ir tai, jog du iš šių autorių taip pat turi vienus aukščiausių tarpininkavimo centralumo (angl. *betweenness centrality*) rodiklius, kurie nurodo, kiek kartų individas atsiduria tarp kitų individų, ir yra vienintelė jų tarpusavio jungtis. Tai leidžia numanyti ir šių individų įtakos reikšmingumą jų socialiniame tinkle. Nors du iš šių trijų autorių pasižymi aukštu tarpininkavimo centralumu, trečiasis autorius šiuo bruožu nuo kitų dviejų skiriasi.

Vilniaus universiteto sociologų tinkle didžiausius tarpininkavimo centralumo rodiklius (> 1000) turi septyni mokslininkai, visa VU sociologų bendruomenė yra daugiau ar mažiau sujungta per šiuos žmones. Tai žymi jų svarbą viso socialinio tinklo išsilaikymui. Šie septyni asmenys, kuriuos identifikuoti galima pagal jų burbulų pažymėjimą raudona spalva, turi įtakos – į bendradarbiavimą įtraukia tuos kolegas, kurie, tikėtina, šiaip tarpusavyje to nepadarėtų. Apie VU galima daryti išvadą, jog šioje institucijoje sociologai nėra išsibarstę atskiromis grupėmis, bet nėra ir taip, kad vyrautų kiek didesnis bendruomeniškas, palyginti su visa sociologų bendruomene Lietuvoje (žr. 3 lentelę).

VDU sociologų bendruomenė pasižymi didesniu narių tarpusavio bendradarbiavimu. Tiek tinklo tankumas, tiek vidutinis klasterizavimosi koeficientas yra didesni nei VU bendruomenėje (žr. 3 lentelę). Tiek iš vidutinio klasterizavimosi koeficiento, tiek iš tinklo konfigūracijos (žr. 6 pav.) galima matyti, jog VDU bendruomenė yra labiau linkusi burtis į grupes – galima pastebėti tris vertikaliai išsidėliojančius darinius, kurių forma primena apskritimą. Viršutinį ir apatinį darinius jungia didžiausiu tarpininkavimo centralumu pasižymintys sociologai, o viduryje esantis darinys yra su šiais sociologais tiesiogiai nesusijęs ir su likusiais tinklo nariais susijungia per kitus, pavienius ryšius.

Tinklo tankumas yra beveik dvigubai didesnis nei VU bendruomenėje, o tai leidžia teigti, kad VDU sociologai bendradarbiauja daugiau. Lyderiaujantys mokslininkai VDU atveju visos bendruomenės tiesiogiai nesujungia, o tai leidžia manyti, jog šioje institucijoje bendradarbiavimas daugiausia vyksta trijose skirtingose grupėse, tačiau taip pat visos šios grupės nėra visiškai uždaros ir yra tarpusavy susijusios keliomis jungtimis. Tai gali reikšti institucijos sociologų

specializaciją socialinio darbo ir socialinės politikos, visuomeninės geografijos bei sociologijos grynąja prasme disciplinose.

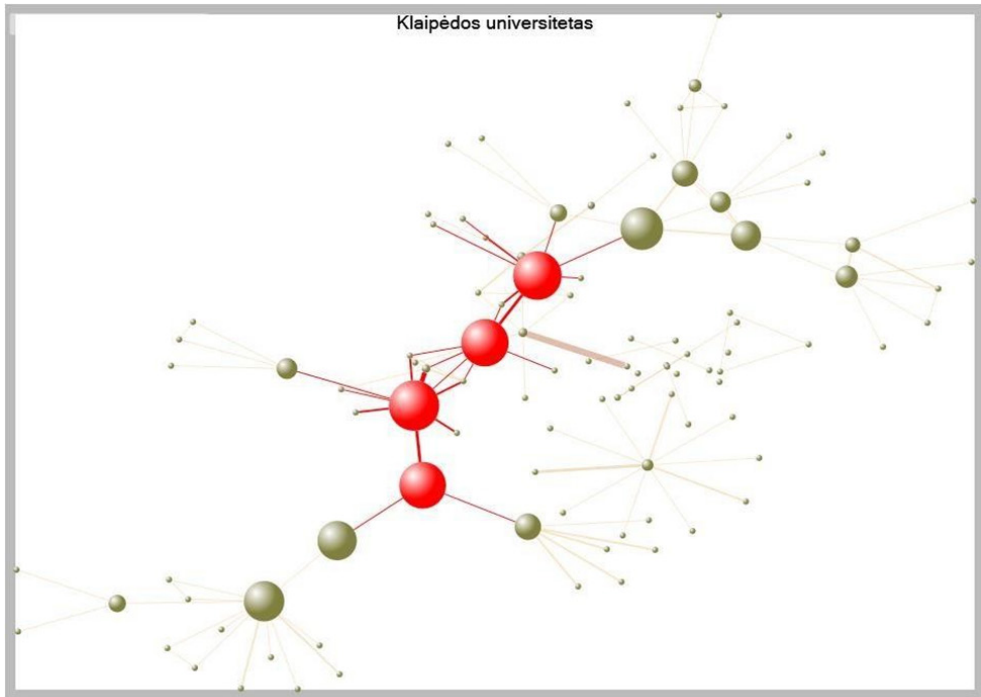
Created with NodeXL Pro (<http://nodexl.codeplex.com>) from the Social Media Research Foundation (<http://www.smrfoundation.org>)

6 pav. Vytauto Didžiojo universiteto sociologų bendradarbiavimo tinklas

Paaiškinimas. Burbulo dydis priklauso nuo tinklo nario tarpininkavimo centralumo, o burbulus jungiančių linijų plotis ir ryškumas priklauso nuo bendraautoriščių tarp dviejų konkrečių tinklo veikėjų kiekio.

Nors VDU bendradarbiavimas yra didesnis, jis labiau išsidalina po susidarančias grupes, o VU bendradarbiavimas yra palaikomas konkrečių septynių asmenų, nes be jų nesudarytų tinklas. Abiejų bendruomenių tinklų tankumo rodikliai yra maži ir rodo, jog 2015–2019 m. laikotarpiu buvo bendradarbiaujama daugiausia pavienėse grupėse arba tarp konkrečių pavienių mokslininkų, kurie didelių grupių nesudarė.

Klaipėdos universiteto sociologai pasižymi panašiu išsidėstymu kaip ir VU (žr. 7 pav.). Tačiau skirtumas yra tas, kad KU bendruomenėje susidaro keli sociologų dariniai, kurie atsiskiria nuo likusios bendruomenės. Vienas šių darinių yra ryškiai susiformavęs apskritimo forma, o visus formoje esančius autorius tarpusavyje jungia vienas asmuo. Virš šio darinio yra dar viena grupė sociologų, kuri yra visiškai atsietą nuo likusios bendruomenės, o jos nariai tarpusavyje susiję nesistemiškai. Viena iš galimų tokio atsiskyrimo interpretacijų – autorių specializacija specifiniuose tematinuose laukuose ar disciplinose: sociologija, socialinis darbas ir visuomeninė geografija, panašiai kaip ir VDU.

Created with NodeXL Pro (<http://nodexl.codeplex.com>) from the Social Media Research Foundation (<http://www.smrfoundation.org>)

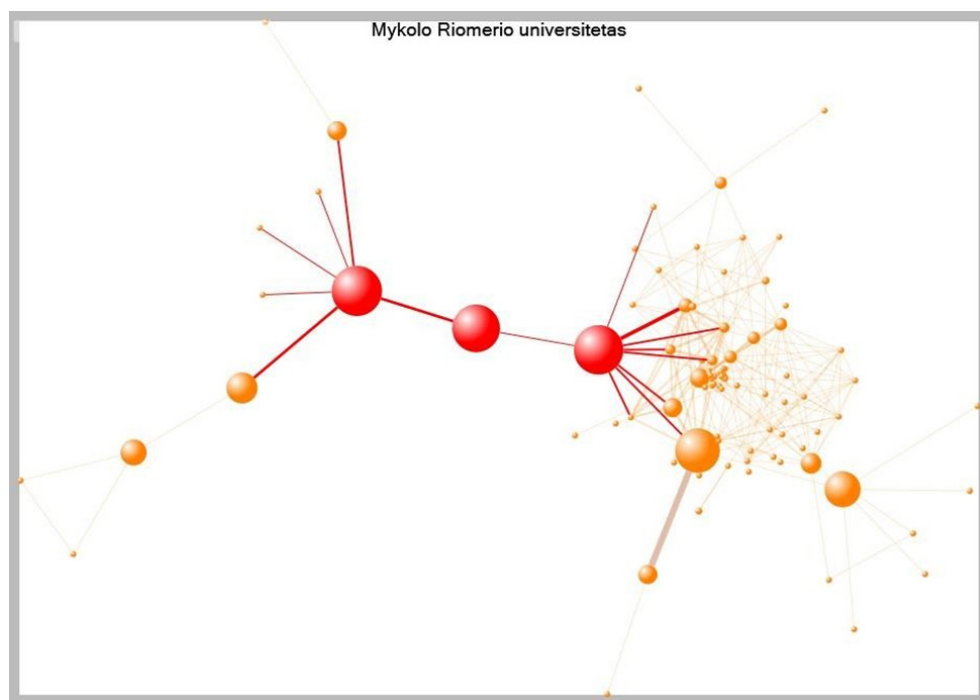
7 pav. Klaipėdos universiteto sociologų bendradarbiavimo tinklas

Paaiškinimas. Burbulo dydis priklauso nuo tinklo nario tarpininkavimo centralumo, o burbulus jungiančių linijų plotis ir ryškumas priklauso nuo bendraautoriščių tarp dviejų konkrečių tinklo veikėjų kiekio.

Kaip ir kitose jau aptartose institucijose, tinklo tankumas yra mažas (žr. 3 lentelę) – šiek tiek didesnis nei VU ir šiek tiek mažesnis nei VDU. Apskritai šis atvejis yra gana panašus į VU atvejį, kai pagrindinėje bendruomenės dalyje sociologai yra jungiami kelių pagrindinių asmenų.

Pagal tarpininkavimo centralumą išsiskiria keturi mokslininkai (vertė ~ 1000), o tai vėlgi nusako, jog išėmus juos iš šio tinklo, bendruomenė būtų daug labiau susiskaldžiusi. Taip pat čia susidaro kelios grupės, kurios yra sujungtos minėtų didžiausių tarpininkavimo centralumu pasižyminčių sociologų, o tai yra įdomu tuo, kad šie sociologai sujungia tinklo pakraščiuose esančias mokslininkų grupes. VU pagrindiniai pagal tarpininkavimo centralumą išsiskiriantys sociologai kiekvienas po truputį jungia visą bendruomenę, o KU atveju ta sujungiamą bendruomenę daugiausia formuoja tinklo periferijoje.

Mykolo Romerio universiteto atveju (žr. 8 pav.) galima matyti didžiausią iš visų minėtų institucijų tinklo tankumą (žr. 3 lentelę), kas leidžia manyti, jog MRU sociologai realizuoja daugiausia bendradarbiavimo ryšių iš visų galimų.

Created with NodeXL Pro (<http://nodexl.codeplex.com>) from the Social Media Research Foundation (<http://www.smrfoundation.org>)

8 pav. **Mykolas Romeris universiteto sociologų bendradarbiavimo tinklas**

Paaiškinimas. Burbulo dydis priklauso nuo tinklo nario tarpininkavimo centralumo, o burbulus jungiančių linijų plotis ir ryškumas priklauso nuo bendraautorsčių kiekio tarp dviejų konkrečių tinklo veikėjų.

Taip pat galima manyti, kad šios institucijos mokslininkų bendruomenė yra bendruomeniškesnė, nes išsiskiria tik dvi grupės, iš kurių vieną sudaro reikšminga dauguma mokslininkų. Pagal tarpininkavimo centralumą išsiskiria trys mokslininkai, kurie jungia abi minėtas grupes, o per patį vidurį galima matyti vieną sociologą, kuris, publikuodamas su kitais dviem didžiausiu tarpininkavimo centralumu pasižyminčiais sociologais, sujungia abi bendruomenės dalis. Nors tinklo tankumas yra didžiausias iš visų minėtų universitetų, jis vis tiek yra mažas. Vidutinis klasterizavimosi koeficientas yra panašus į VU atvejį, tai ir galima matyti tinklo konfigūracijoje, nes dauguma mokslininkų yra susibūrę vienoje vietoje.

Tarpinstitucinis Lietuvos sociologų bendradarbiavimas

Kurių institucijų sociologai bendradarbiauja daugiausia? Tinklo analizė rodo, jog VU sociologai tarpusavyje publikavo daugiausiai tačiau taip pat galima pastebėti, jog vidutinis

bendraautorystės kiekių¹⁰, tenkantis vienam darbuotojui, visose minėtose institucijose yra panašus, išskyrus KU (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Bendradarbiavimo atvejų skaičius pagrindinėse institucijose

Institucija	Bendradarbiavimo atvejų skaičius (vnt.)	Bendradarbiavimo atvejų skaičius, tenkantis vienam sociologui
Vilniaus universitetas	384	~ 2,4
Vytauto Didžiojo universitetas	325	~ 2,5
Mykolo Romerio universitetas	227	~ 2,5
Klaipėdos universitetas	151	~ 1,5

Svarbus veiksnys yra ir tai, kad VU bendruomenė yra didžiausia pagal mokslininkų skaičių, palyginti su visomis kitomis 4-ajame paveiksle parodytomis institucijomis, todėl taip pat galima daryti prielaidą, jog net jeigu ir mokslininkų skaičius ir jų bendrų publikacijų skaičius yra didesnis – nebūtinai pats bendradarbiavimo procesas yra intensyvesnis.

Svarbu atkreipti dėmesį į mažą tarpinstitucinio mokslininkų bendradarbiavimo skaičių (žr. 5 lentelę). Visos tarpinstitucinės bendraautorystės 2015–2019 m. laikotarpiu sudaro 10,1 % visų šių institucijų bendraautorystės. Absoliuti dauguma užmezgamų bendradarbiavimo ryšių vyksta universitetų viduje. VU pasižymi didžiausiu bendradarbiavimo su kitais universitetais atvejų kiekiu, tačiau skaičiai yra maži. Lyginant su bendradarbiavimu, vykstančiu universitetų viduje, tarpinstituciniai VU bendradarbiavimo kiekiai bendrai palyginus taip pat yra maži.

5 lentelė. Bendradarbiavimo atvejų skaičius tarp pagrindinių institucijų

VU su MRU	38
VDU su MRU	26
VU su VDU	21
VU su KU	17
KU su VDU	5
KU su MRU	3
Visos tarpinstitucinės bendraautorystės	110
Visos bendraautorystės	1087

Viena vertus, atsakyti, ar Lietuvos sociologų bendruomenė yra susiskaldžiusi į „gaujas“, iš šių duomenų negalima, nes nėra aiški mažo tarpinstitucinio bendradarbiavimo priežastis.

¹⁰ Verta paminėti, kad čia kalbama ne apie bendras publikacijas, bet apie bendradarbiavimo įvykius. Jeigu prie vienos publikacijos dirbo penki mokslininkai, tai vienam mokslininkui čia tenka keturi bendradarbiavimo aktai.

Kita vertus, tai, kad keturi aptarti universitetai tarpusavyje bendradarbiauja mažai, leidžia teigti esant bent jau dalinį institucinį uždaramą. Būtent bendraautorystės kontekste panašu, kad tarpinstitucinis uždaramas yra ganėtinai didelis, o apie to priežastis galima tik spėlioti.

Išvados

Vienas iš galimų būdų paaiškinti menką tarpinstitucinį bendradarbiavimą yra tai, kad tarp sociologų vyrauja ganėtinai siaura tematinė specializacija. Vadinasi, nors maži bendradarbiavimo skaičiai ir atsiskleidžia, pirmiausia institucijų pavidalu, už to gali slypėti tai, kad tam tikros tyrimų sritys vienos institucijose yra atstovaujamos labiau nei kitose. Tokią įžvalgą sustiprina ir tai, kad po mokslo krypties identifikatoriumi S005 buriasi ne tik sociologai, bet ir antropologai, kriminologai, socialinės politikos ir socialinio darbo mokslininkai bei visuomeninės geografijos atstovai. Prie S005 straipsnių gali papulti ir įvairių tarpdalykinių studijų, taikančių socialinius metodus, t. y. tokie tyrimai, kurie sunkiau klasifikuojami kaip grynoji psichologija, vadyba ar edukologinės studijos. Kiek glaudžiai Lietuvoje tarpinstitucinis bendradarbiavimas, kurio rezultatai mokslo apskaitos sistemose nugula bendroje S005 kategorijoje, yra susijęs su atitinkamų institucijų tyrimų sritimis? Atsakymą galėtų suteikti tolesni tyrimai.

Verta turėti omenyje ir bazinio finansavimo sistemos skatinamą mokslininkų konkurencinumą. Vienas iš mokslininko vertę lemiančių veiksnių Lietuvoje yra penkerių metų mokslinės produkcijos rezultatas. Kadangi valstybė pirmiausia skiria lėšų institucijai, o institucija vėliau išmoka mokslininkams algas, tai tarpinstitucinis bendradarbiavimas nėra palankus variantas institucijų produktyvumo įverčiams didinti. Tai, kad 60 % visų publikacijų tiriamuoju laikotarpiu autorių buvo daugiau nei vienas rodo, jog pats bendradarbiavimas yra plačiai praktikuojamas, tiesiog tai yra daroma institucijų viduje, o ne tarp jų. Išsamus mokslinio darbo individualistinio ar kolektyvinio pobūdžio tyrimas padėtų tiksliau nustatyti sociologų požiūrį į bendradarbiavimą. Tad užtikrintai teigti, kad Lietuvos sociologai yra susiskirstę į akademinės „gaujas“, negalime.

Ruošiant duomenis tyrimui buvo pastebėta, kad dažnai negalima be išlygų vieno ar kito autoriaus priskirti kuriai nors konkrečiai institucijai. Nors nuspręsta autoriui priskirti tą instituciją, kurią tiriamojo laikotarpio publikacijose autorius nurodė dažniausiai, toks priskyrimas apriboja tinklų interpretaciją – sociologams primeta perdėtą pastovumą savo darbovietėse. Universitetai, viena vertus, konkuruoja tarpinstitucinio bendradarbiavimo lygmeniu ir rodo uždaramą, bet kita vertus, tai, kad vyksta dažnas darboviečių keitimas, gali rodyti ir institucinį atvirumą. Čia galima svarstyti, kad neoliberaliojo universiteto sąlygos Lietuvoje suteikia individualią laisvę sociologams rinktis norimą karjeros trajektoriją. Universitetuose esančios sociologų bendruomenės noriai priima potencialiai institucijos statusą praturtinsiančius kolegas. Pasirinkimas Becherio ir Trowlerio „akademinės genties“ bei Scheffo „akademinės gaujos“ sąvokas taikyti empiriniame tyrime čia atsiskleidžia kaip itin ribotas.

Nors šios sąvokos vis dar veikia kaip stiprios metaforos mokslinio lauko veikimui interpretuoti, visgi naudos empiriniam tyrimui suteikia mažai. Sąvokos buvo ir yra tinkamos jaučiamų

akademinio kapitalizmo įtakų moksliniam laukui kritikai. T. Becheris su P. Trowleriu ir T. Scheffas, pasitelkę šias sąvokas, iliustravo subjektyvių mokslininkų patirčių dalį, susijusią su patiriamu stresu ir nepasitikėjimu kolegomis, kurie kyla iš perteklinio produktyvumo reikalavimų. „Akademinės genties“ sąvoka radosi būtent iš interviu su įvairiais mokslininkais. Vadinasi, „gentiškumo“ reiškinys buvo grįstas subjektyviais vaizdiniais, kuriuose susipina faktinis situacijos matymas su pačių autorių implikuojama normatyvine mokslinio lauko kritika.

Šios sąvokos tinka susidaryti kritišką įspūdį apie mokslo organizavimą ir pritraukti žvilgsnį prie konkrečių mokslininkų praktikų, parodant šiuolaikinio universiteto būitį. Tačiau šių sąvokų empirinis našumas pasiliko paskutiniuose dviejuose praeitojo šimtmečio dešimtmečiuose, nes jas pasitelkus negalima kalbėti apie specifinę mokslinio konkurencingumo sąrangą, tik įvardyti, kad egzistuoja vienokio ar kitokio pobūdžio konkurencingumas. Akademiniis kapitalizmas skirtingose nacionalinio mokslo finansavimo ir organizavimo sistemose gali įgauti skirtingas apraiškas. Taip pat sąvokomis negalima paaiškinti tokio reiškinio kaip keliaguba institucinė afiliacija, nes priklausymas konkrečiai „genčiai“ ar „gaujai“ tampa pernelyg įtvirtintas ir grįstas konkurencijos egzistavimu. „Akademinė gentis“ atveria galimybę kalbėti apie konkurencijos egzistavimą, bet ne apie vykstančios kooperacijos formas.

Literatūra

- Abramo, Giovanni; D'Angelo, Ciriaco A. 2025. „Hyperprolific Authorship: Unveiling the Extent of Extreme publishing in the ‘Publish or Perish’ Era“, *Journal of Informetrics* 19 (2): 101658. <https://doi.org/10.1016/j.joi.2025.101658>
- Abramo, Giovanni; D'Angelo, Ciriaco A.; Costa, Flavia D. 2010. „Testing the Trade-Off between Productivity and Quality in Research Activities“, *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 61 (1): 132–140. <https://doi.org/10.1002/asi.21254>
- Almeida, Jussara M.; Antelmi, Alessia; Gonçalves, Marcos A.; Pellegrino, Maria A. 2026. „The Complex Ecosystem of Hyperprolific Authors“, *Scientometrics* 131 (3): 1847–1895. <https://doi.org/10.1007/s11192-026-05563-8>
- Becher, Tony; Trowler, Paul. 2001. *Academic Tribes and Territories. Intellectual Enquiry and the Culture of Disciplines*. Buckingham: The Society for Research into Higher Education; Open University Press.
- Bourdieu, Pierre. 1988 *Homo Academicus*. Stanford: Stanford University Press.
- Eren, Ebru. 2025. „The Neoliberal Transformation of Universities: A Critical Assessment of Academic Capitalism, Academic Autonomy and the Production of Scientific Knowledge“, *Journal for Critical Education Policy Studies (JCEPS)* 22 (3): 256–305.
- Gedutis, Aldis. 2012. „Filosofija. Sociologija XXI a.: žvilgsnis iš Marso“, *Filosofija. Sociologija* (1): 3–17. <https://doi.org/10.6001/fil-soc.2012.23.1.1>
- Hâncean, Marian G.; Perc, Matjaž; Vlăsceanu, Lazăr. 2014. „Fragmented Romanian Sociology: Growth and Structure of the Collaboration Network“, *PLOS ONE* 9 (11): e113271. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0113271>
- Hanson, Melanie. 2025. *College Enrollment & Student Demographic Statistics*. EducationData.org
- Hanson, Mark A.; Barreiro, Pablo G.; Crosetto, Paolo; Brockington, Dan. 2024. „The Strain on Scientific Publishing“, *Quantitative Science Studies* 5 (4): 823–843. https://doi.org/10.1162/qss_a_00327

- Hermanowicz, Joseph C.; Lei, Man K. 2023. „Organizational Location and Propensity for Coauthorship in Sociology“, *Studies in Higher Education* 48 (4): 630–642. <https://doi.org/10.1080/03075079.2022.2159362>
- Hood, Christopher. 1995. „The “New Public Management” in the 1980s: Variations on a Theme“, *Accounting, Organizations and Society* 20 (2–3): 93–109. [https://doi.org/10.1016/0361-3682\(93\)E0001-W](https://doi.org/10.1016/0361-3682(93)E0001-W)
- Kačerauskas, Tomas. 2012. „Intelektualaus gyvenimo filosofija ir sociologija: Lietuvos kontekstas“, *Filosofija. Sociologija* 23 (3): 187–195. <https://doi.org/10.6001/fil-soc.2012.23.3.2>
- Kačerauskas, Tomas. 2013. „Akademinės teritorijos ir jų ribos“, *Filosofija. Sociologija* 24 (1): 2–10. <https://doi.org/10.6001/fil-soc.2013.24.1.1>
- Kirtiklis, Kęstas. 2014. „Kas yra akademinės disciplinos ir kaip įmanoma mąstyti tarpdiscipliniškumą?“, *Filosofija. Sociologija* 25 (1): 3–10. <https://doi.org/10.6001/fil-soc.2014.25.1.1>
- Klein, Julie T. 2008. „Evaluation of Interdisciplinary and Transdisciplinary Research: A Literature Review“, *American Journal of Preventive Medicine* 35 (2): S116–S123. <https://doi.org/10.1016/j.amepre.2008.05.010>
- Kruse, Jan-Philipp. 2022. „How Can Science and Research Work Well? Toward a Critique of *New Public Management Practices* in Academia from a Socio-Philosophical Perspective“, *Frontiers in Research Metrics and Analytics* 7: 791114. <https://doi.org/10.3389/frma.2022.791114>
- Kuhn, Thomas S. 1996 [1962]. *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago: University of Chicago Press.
- Larivière, Vincent; Gingras, Yves; Sugimoto, Cassidy R.; Tsou, Andrew. 2015. „Team Size Matters: Collaboration and Scientific Impact since 1900“, *Journal of the Association for Information Science and Technology* 66 (7): 1323–1332. <https://doi.org/10.1002/asi.23266>
- Latour, Bruno; Woolgar, Steve. 1986. *Laboratory Life: The Construction of Scientific Facts*. Princeton: Princeton University Press.
- Li, Heyang; Tessone, Claudio J.; Zeng, An. 2024. „Productive Scientists are Associated with Lower Disruption in Scientific Publishing“, *Proceedings of the National Academy of Sciences* 121 (21): e2322462121. <https://doi.org/10.1073/pnas.2322462121>
- Mali, Franc; Kronegger, Luka; Ferligoj, Anuska. 2010. „Co-Authorship Trends and Collaboration Patterns in the Slovenian Sociological Community“, *Corvinus Journal of Sociology and Social Policy* 1 (2): 29–50. <https://doi.org/10.14267/cjssp.2010.02.02>
- Merton, Robert K. 1973. *The Sociology of Science: Theoretical and Empirical Investigations*. Chicago: University of Chicago Press.
- de Miranda Grochocki, Luís F; Cabello, Andrea F. 2023. „Research Collaboration Networks in Maturing Academic Environments“, *Scientometrics* 128 (4): 2535–2556. <https://doi.org/10.1007/s11192-023-04671-z>
- Moody, James. 2004. „The Structure of a Social Science Collaboration Network: Disciplinary Cohesion from 1963 to 1999“, *American Sociological Review* 69 (2): 213–238. <https://doi.org/10.1177/000312240406900204>
- Münch, Richard. 2014. *Academic Capitalism: Universities in the Global Struggle for Excellence*. Abingdon: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203768761>
- Newman, Mark E.J. 2004. „Coauthorship Networks and Patterns of Scientific Collaboration“, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 101 (suppl_1): 5200–5205. <https://doi.org/10.1073/pnas.0307545100>
- Parsons, Talcott; Platt, Gerald M. 1973. *The American University*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

- Pauli, Jandir; Basso, Kenny; Gobi, Ravena L.; Bilhar, Alissa. 2019. „The Effect of Co-Authorship Network Density on the Performance of Postgraduate Programs“, *BBR. Brazilian Business Review* 16 (6): 576–588. <https://doi.org/10.15728/bbr.2019.16.6.3>
- Pontika, Nancy; Klebel, Thomas; Correia, Antonia; Metzler, Hannah; Knoth, Petr; Ross-Hellauer, Tony. 2022. „Indicators of Research Quality, Quantity, Openness, and Responsibility in Institutional Review, Promotion, and Tenure Policies across Seven Countries“, *Quantitative Science Studies* 3 (4): 888–911. https://doi.org/10.1162/qss_a_00224
- Poviliūnas, Arūnas; Voznikaitis, Antanas; Bielevičiūtė, Indrė; Navickaitė, Sandra; Stulginskaitė, Paulė. 2015. „Žinojimo sociologijos tyrimo projektas kaip sociologijos didaktikos eksperimentas“, *Sociologija. Mintis ir veiksmai* 37 (2): 29–71. <https://doi.org/10.15388/SocMintVei.2015.2.9864>
- Roumbanis, Lambros. 2021. „The Oracles of Science: On Grant Peer Review and Competitive Funding“, *Social Science Information* 60 (3): 356–362. <https://doi.org/10.1177/05390184211019241>
- Salmela, Mikko; Vienni-Baptista, Bianca; Cheas, Kirsi. 2025. „Towards the Recognition of Interdisciplinary and Transdisciplinary Researchers“, *Minerva* [Preprint]. <https://doi.org/10.1007/s11024-025-09578-y>
- Samalavičius, Almantas. 2002. „Scientizmas, specializacija ir akademių kultūrų ginčai“, *Kultūros barai* 5: 18–21.
- Samalavičius, Almantas. 2003. *Universiteto idėja ir akademinė industrija*. Vilnius: Kultūros barai.
- Samalavičius, Almantas. 2006. „Akademinės bendruomenės ir universiteto kultūros“, *LOGOS-A Journal of Religion, Philosophy, Comparative Cultural Studies and Art* 46: 6–13.
- Samalavičius, Almantas. 2016. *Tarp Scilės ir Charibdės: aukštasis mokslas permainų metais*. Vilnius: Lietuvos edukologijos universiteto leidykla.
- Scheff, Thomas J. 1995. „Academic Gangs“, *Crime, Law and Social Change* 23 (2): 157–162. <https://doi.org/10.1007/BF01298529>
- Scott, John; Carrington, Peter J. 2011. *The SAGE Handbook of Social Network Analysis*. London: SAGE. <https://doi.org/10.4135/9781446294413>
- Slaughter, Sheila; Leslie, Larry L. 2001. „Expanding and Elaborating the Concept of Academic Capitalism“, *Organization* 8 (2): 154–161. <https://doi.org/10.1177/1350508401082003>
- Telarico, Fabio A.; Mali, Franc; Žiberna, Aleš. 2024. „Revealing Dynamic Co-Authorship Structure in the Social Sciences through Blockmodeling: The Slovenian Case (1991–2020)“, *Scientometrics* 129 (9): 5635–5672. <https://doi.org/10.1007/s11192-024-05130-z>
- Tsolakidis, Anastasios; Sgouropoulou, Cleo; Papageorgiou, Effie; Terraz, Olivier; Miaoulis, Georgios. 2012. „Co-Authorship Networks in Academic Research Communities: The Role of Network Strength“, *2012 16th Panhellenic Conference on Informatics*: 150–155. <https://doi.org/10.1109/PCI.2012.47>
- Vienožindienė, Milita; Sakalas, Algimantas. 2008. „Naujoji viešoji vadyba ir žmogiškųjų išteklių vadybos kaitos tendencijos“, *Vadybos mokslas ir studijos – kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai* 12 (1): 183–191.
- Zhou, Albert E.; Klufas, Timothy; Grant-Kels, Jane M.; Klufas, Daniel M. 2026. „Ethics of Being “Scooped” in Modern Research“, *Journal of the American Academy of Dermatology* 94 (4): 1385–1386. <https://doi.org/10.1016/j.jaad.2025.08.077>